

4. Балацкий, О. Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем [Текст] : монография / О. Ф. Балацкий ; под общ. ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы : Университетская книга, 2006. – 973 с.

5. Мескон, М. Х. Основы менеджмента [Текст] : [пер с англ.] / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1992. – 702 с.

6. Лапин, Е. В. Перспективы развития корпоративного управления в Украине // Актуальные проблемы реформирования экономики : сб. науч. тр. – Белгород : Изд-во БелГТАСМ, 2002. – Ч. 6. – С. 133 – 140.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© І.О. Жувагіна, 2009.

УДК 658.336.64

О.В. Жилякова

ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ВИТРАТ НА КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Проаналізовано структуру й динаміку витрат на комунальні послуги тридцяти підприємств ресторанного господарства міста Харкова.

Проведен анализ структуры и динамики затрат на коммунальные услуги тридцати предприятий ресторанного хозяйства города Харькова.

The analysis of the structure and dynamics of the cost of utilities of 30 restaurants the city of Kharkov.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим ресурсом, що забезпечує ефективну діяльність підприємства громадсько-го харчування, є комунальні послуги.

З переходом до ринкових відносин цей вид ресурсів з кожним роком у витратах підприємств громадського харчування займає все більш питому вагу. Така тенденція, у першу чергу, пов'язана з постійним підвищенням тарифів на комунальні послуги й монопольне положення підприємств житлово-комунального господарства. Проведений нами раніше аналіз основних тенденцій розвитку ринку цих ресурсів дає можливість прогнозувати стійку тенденцію до росту тарифів на комунальні послуги, а отже й витрат на їхнє споживання.

Головною метою підприємств ресторанного господарства в умовах ринкової економіки є одержання прибутку як основного джерела їхнього розвитку, орієнтація на попит споживачів, визначення оптимальних обсягів виробництва й реалізації, і можливість оперування різними видами витрат з метою максимізації прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні п'ять років нами було виявлено тенденцію зменшення кількості підприємств ресторанного господарства й зниження кількості місць у кожному з них. Якщо враховувати ще й зменшення чисельності населення, то показники зниження забезпеченості населення підприємствами ресторанного господарства будуть виглядати ще більш значущими. Українські вчені Мазаракі А. і П'ятницька Г. [1], виявивши у своїх дослідженнях тенденції розвитку ресторанного господарства аналогічні зміни, умовно розділили їх на дві групи: негативні й позитивні. До негативних змін, у змісті їх реального й можливого впливу на подальший розвиток ресторанного господарства, автори віднесли скорочення кількості підприємств і зниження рівня забезпеченості населення як самими підприємствами, так і місцями в них. До позитивних – розвиток процесу роздержавлення в ресторанному господарстві, ріст обсягів його товарообігу, збільшення кількості загальнодоступних підприємств, зменшення їхньої місткості, що відповідає сучасним запитам споживачів і робить ці підприємства більше гнучкими в ринкових умовах. Методологічним питанням планування й аналізу витрат, у період переходу до ринку приділялася велика увага відомими вченими у цій області, такими як В.А. Бунимович, Л.М. Кантор, Г.Р.Хамідулліна та ін [2].

Мета та завдання статті. У сучасних умовах досить актуальне питання про розробку шляхів підвищення ефективності споживання комунальних послуг підприємствами ресторанного господарства, розробки й впровадження в практику методики прогнозування витрат, пов'язаних з оплатою цих послуг.

Цільова спрямованість досліджень спричиняє постановку й вирішення наступних завдань – провести аналіз витрат на комунальні послуги підприємств ресторанного господарства з метою виявлення їхньої структури й основних тенденцій зміни динаміки. Рішення даного завдання є частиною рішення комплексної проблеми й передувє виявленню чинників, що впливають на обсяг і структуру споживаних комунальних послуг підприємствами ресторанного господарства, визначення характеру їхнього впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення економічного аналізу нами були обстежені 204 підприємства ресторанного господарства. На основі статистичних досліджень із генеральної сукупності було відібрано вибіркoву сукупність (мала вибірка), представлену 30 підприємствами ресторанного господарства, які для подальших досліджень були згруповані залежно від обсягу товарообігу в наступні 4 групи:

- 1-а: 6 невеликих підприємств ресторанного господарства з річним товарообігом до 1500 тис. грн;
- 2-а: 11 середніх підприємств ресторанного господарства з річним товарообігом від 1500 до 5000 тис. грн;
- 3-я: 5 більших підприємств ресторанного господарства з річним обсягом товарообігу від 5000 до 9000 тис. грн;
- 4-а: 8 великих підприємств ресторанного господарства з річним обсягом товарообігу понад 9000 тис. грн.

Розраховані показники варіації обсягу товарообігу підприємств ресторанного господарства дозволяють зробити висновок про те, що досліджувана сукупність підприємств досить однорідна, міра коливання ознаки за досліджуваний період припустима, а обчислені величини досить надійні.

Для виділення узагальнюючих і типових тенденцій у виділені для дослідження групах нами були розраховані середні, що характеризують зміна обсягів і темпи зростання аналізованих показників. Завдяки цьому ми одержали відбиття того загального, що складається в кожному окремому одиничному підприємстві, тому що середні величини мають велике значення для виявлення закономірностей, властивим масовим явищам, непомітним в одиничних явищах.

Протягом періоду дослідження з 2005 по 2007 роки простежується позитивна динаміка товарообігу (у діючих цінах) як по вибірці в цілому (116,46%), так і по окремих групах. Найбільшими темпами збільшувався обсяг товарообігу в 1-й групі (невеликі підприємства) – 138,85%, а найменшими в 4-й групі (великі підприємства) – 114,55%.

У період з 2005 - 2007 рр. у цілому по сукупності підприємств намітилася тенденція росту величини витрат. За аналізований період витрати в цілому по сукупності підприємств зросли на 748,99 тис. грн, а темп росту склав 118,56%. По всіх групах підприємств спостерігається стійка тенденція зростання величини витрат. Найбільшими темпами витрати зросли в 1-й групі підприємств – темп росту склав 134,01%, а витрати підприємств 3-ї групи зросли найнижчими темпами – 115,93%.

Порівняльний аналіз темпів зростання товарообігу й витрат дозволяє зробити наступні висновки:

- по групах невеликих, середніх і більших підприємств темпи зростання товарообігу вищий темпів росту витрат;
- по 4-й групі підприємств (великі підприємства) витрати за аналізований період зросли більшими темпами ніж товарообіг.

Співвідношення темпів товарообігу й витрат відбивається на рівні витрат. Так, середній рівень витрат по сукупності підприємств зріс

за досліджуваний період з 80,7 в 2005 році до 82,16% в 2007 році, тобто збільшився на 1,46%. Щорічно приріст середнього рівня витрат становив відповідно 1,04 і 0,41%.

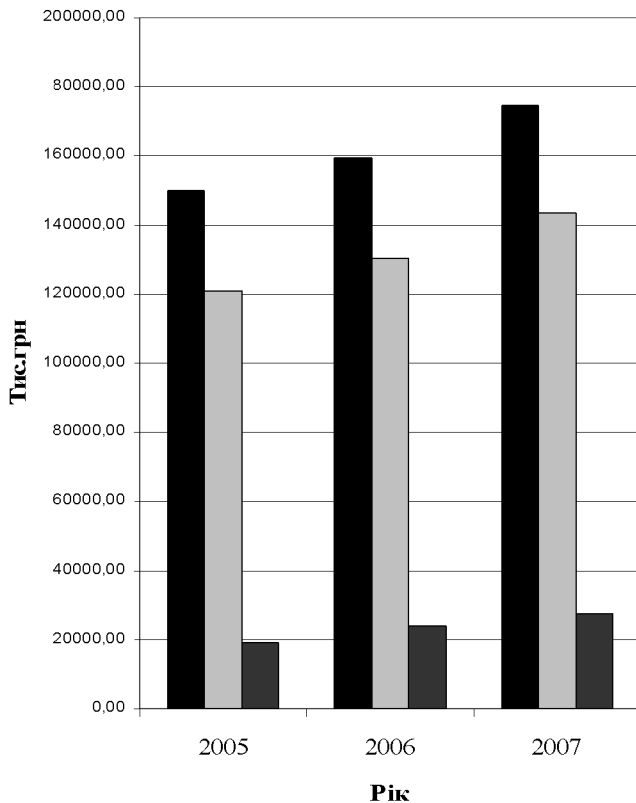
Тенденція зростання середнього рівня витрат викликана тим, що обсяг товарообігу підприємств ресторанного господарства зростає повільніше, ніж сума витрат виробництва й обігу. На зміну рівня витрат впливають і такі чинники як зміна заробітної платні, закупівельних цін на сировину й покупні товари, розвитку матеріально-технічної бази й ін. Проведені нами дослідження показали, що динаміка зміни рівня витрат в 1, 2, 3 групах має однакову тенденцію. Так протягом періоду дослідження рівень витрат у підприємствах цих груп постійно знижувався й в 2007 році склав по групах відповідно 87,18, 85,80, 86,37%. Зміна рівня витрат у підприємствах 4-ї групи не адекватно поводженню витрат у підприємствах інших груп. Аналіз даних показує, що в підприємствах цієї групи рівень витрат у період 2005-2007 рр. мав тенденцію зростання, що пояснюється більше високими темпами росту витрат підприємств цієї групи порівняно з темпами росту товарообігу. По 4-й групі підприємств рівень витрат зріс із 75,81 в 2005 році до 78,85% в 2007. У цілому по сукупності підприємств спостерігається незначне зростання рівня витрат, а саме збільшення цього показника на 1,45 тис. грн, що забезпечило темп зростання 101,8%. Слід також зазначити, що найбільший рівень витрат у підприємств 1-ї групи (невеликі підприємства ресторанного господарства), що можна пояснити чутливістю цих підприємств до зміни цін на ресурси.

Дослідження складу, структури й динаміки витрат на комунальні послуги припускає виявлення основних тенденцій зміни суми й рівня комунальних витрат за досліджуваний період часу, розмірів відхилення їхніх показників, а також виявлення основних причин, що викликали ці відхилення.

Дослідження показали, що за аналізований період є тенденція зростання рівня витрат і питомої ваги витрат на комунальні послуги. За зазначений період рівень витрат у середньому по першій групі підвищився на 3,47%, по 2-й групі – на 0,31%, по 3-й – на 0,65 %, по 4-ій – на 3,28 %. Разом з тим, спостерігаються різнопланові тенденції зміни питомої ваги витрат на комунальні послуги в загальній сумі витрат по групах підприємств. Так, по 1-й групі цей показник знизився за аналізований період на 2,88%, в інших групах підвищився відповідно на 2,89, 3,04, 3,0%. Якщо звернути увагу на той факт, що в 2006 році по першій групі підприємств спостерігалось різке збільшення частки витрат на комунальні послуги, то зниження цього показника в наступному році може бути викликано економією цих ресурсів на підприємств-

Таблиця 1 – Середньогрупові показники структури витрат на комунальні послуги за 2005-2007 рр.

№ з/п	Опалення		Водопостачання		Електропостачання		Інші		Загальні Сума, тис. грн
	Сума, тис. грн	Частка, % до загальної суми ком. витрат	Сума, тис. грн	Частка, % до загальної суми ком. витрат	Сума, тис. грн	Частка, % до загальної суми ком. витрат	Сума, тис. грн	Частка, % до загальної суми ком. витрат	
2005 рік									
1	44,509	41,95	14,207	13,39	16,410	15,47	21,779	20,53	106,094
2	137,593	41,22	50,404	15,10	52,958	15,86	59,808	17,92	333,819
3	390,870	48,21	120,292	14,84	117,199	14,46	108,911	13,43	810,739
4	644,859	47,47	205,088	15,10	215,937	15,90	157,272	11,58	1358,313
2006 рік									
1	50,473	40,37	17,021	13,61	17,730	14,18	29,183	23,34	125,025
2	170,062	40,52	57,410	13,68	53,972	12,86	99,017	23,59	419,683
3	508,533	48,67	144,291	13,81	127,883	12,24	171,587	16,42	1044,800
4	790,482	47,79	248,023	14,99	248,040	15,00	202,267	12,23	1654,138
2007 рік									
1	82,549	43,02	26,478	13,80	26,233	13,67	40,248	20,97	191,900
2	188,846	40,61	64,233	13,81	57,902	12,45	110,436	23,75	465,012
3	561,834	48,70	160,462	13,91	141,701	12,28	187,176	16,23	1153,587
4	925,728	48,13	290,570	15,11	291,668	15,17	222,170	11,55	1923,238

Рисунок – Динаміка товарообігу, витрат і витрат на комунальні послуги підприємств ресторанного господарства в цілому по сукупності: ■ – товарообіг; ■ – витрати на комунальні послуги; □ – сума витрат всього

вах. З огляду на те, що в цю групу входить більша кількість підприємств із меншим товарообігом, а отже більш чутливих до змін тарифів постачальників, то припущення про проведення ними заходів щодо зниження цих витрат є цілком обґрунтованим. По другій і третій групі підприємств спостерігаємо більш високі темпи зростання цього показника порівняно з темпами зростання рівня витрат.

Аналіз динаміки витрат на комунальні послуги за розглянутий період дозволяє констатувати факт їхнього постійного збільшення (рисунок).

Дослідження показали, що найбільша питома вага в структурі витрат на комунальні послуги займають витрати на оплату опалення (опалення й підігрів води), електропостачання, водопостачання (таблиця). Надання цих комунальних послуг є найбільш енергоємним, матеріалоемним і, відповідно, має високу вартість. Сума витрат підприємств громадського харчування на окремі види комунальних послуг залежить від тарифів на них і обсягу споживання підприємством даних послуг.

Меншу частку витрат на комунальні послуги становлять витрати на водовідведення, утримання прибудинкової території, вивіз твердих побутових відходів. У 2007 році питома вага цих витрат по аналізованих групах підприємств склала відповідно 46,0, 29,17, 19,54, 39,43%.

Проведені дослідження виявили стійку тенденцію до зростання питомої ваги витрат на комунальні послуги у витратах підприємств громадського харчування.

Висновки. Отже, вивчивши основні кількісні та якісні показники, що характеризують результати господарської діяльності підприємств ресторанного господарства за 2005-2007 роки можна зробити наступні висновки:

- розмір підприємств ресторанного господарства впливає на величину, рівень витрат на комунальні послуги й динаміку їхніх змін;
- у невідгданому положенні перебувають великі ресторани 4-ї групи внаслідок більше довгого пристосування до змін кон'юнктури ринку;

Аналіз динаміки витрат на комунальні послуги за розглянутий період дозволяє констатувати факт їхнього постійного збільшення, аналогічна тенденція спостерігається щодо рівня цих витрат.

Зроблені висновки дозволяють затверджувати, що у сучасних умовах досить актуальне питання про підвищення ефективності споживання комунальних послуг підприємствами ресторанного господарства, розробки й впровадження в практику господарювання методики прогнозування витрат, пов'язаних з оплатою цих послуг. Для рішення цих завдань і розробки зазначеної методики необхідно виявити чинники, що впливають на обсяг і структуру витрат підприємств ресторанного господарства на комунальні послуги, визначити характер їхнього впливу.

Список літератури

1. Мазаракі, А. Тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні [Текст] /А. Мазаракі, Г. П'ятницька// Вісник КНТЕУ. – 2004. – №2. – С. 5–15.

2. Хамидуллина, Г. Р. Управление затратами: планирование, учет, контроль и анализ издержек обращения [Текст]/ Г. Р. Хамидуллина. – М. : Экзамен, 2004. – 352 с.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© О.В. Жигякова, 2009.

УДК 336.717.18:658

Т.В. Андросова, канд. екон. наук

П.Л. Гринько, асп.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

Розглядаються питання, пов'язані з визначенням економічної сутності грошових коштів, їх еквівалентів та грошових потоків. Уточнено класифікацію грошових потоків з використанням запропонованих додаткових ознак.

Рассматриваются вопросы, связанные с определением экономической сущности денежных средств, их эквивалентов и денежных потоков. Уточнена классификация денежных потоков с использованием предложенных дополнительных признаков.

Questions related to determination of economic essence of money facilities, their equivalents and money streams are examined in the article. Classification of money streams with the use of the offered additional signs is specified.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В підприємницькій діяльності, за будь-якою формою, особливе місце належить оборотному капіталу. Його мобільність, потенційна можливість формувати прибуток допомагають власнику розвивати бізнес. Найбільш мобільною частиною ресурсів підприємства є грошові кошти, які необхідні не тільки для розрахунків з контрагентами, виплати заробітної платні тощо, але й створення добробуту суб'єкту господарювання в цілому. Від успішного вирішення цього завдання залежить платоспроможність підприємства, а також своєчасність розрахунків. В умовах ринкової економіки необхідно виходити з принципу, що вмiле використання грошових коштів може приносити підприємству додатковий дохід, а раціональне вкладення тимчасово вільних грошових коштів – отримувати додатковий прибуток.

Реалізація суті та функцій грошей здійснюється в процесі їх постійного руху. У найбільш узагальненому визначенні цей рух грошових коштів здійснюється між усіма суб'єктами ринкової економіки і, в